

ważnym osiągnięciem konferencji jest obalenie mitu o skromnych zasobach źródeł do „dziejów dziecka”. Pokazała także, iż bardziej pełny obraz można uzyskać jedynie dzięki uwzględnieniu różnorodnych źródeł, ich porównaniu i wykorzystaniu przez przedstawicieli różnych dyscyplin. Niezwykle cenna konferencja pokazała, iż problematyka dzieci nie tylko może, ale powinna stać się obiektem zainteresowań. Trudno w okresie staropolskim znaleźć jakiś uniwersalizm zachowań. Poznanie jednego regionu, stanu czy religii nie może dać pełnego obrazu kondycji i systemu wychowania dzieci. Zróżnicowany kulturowo i etnicznie obszar Rzeczypospolitej stanowi mozaikę wzorców wychowania i nauczania.

Oczywiście konferencja nie wyczerpała (zresztą nie taki był jej cel) problematyki „dziecięcej”. Wiele referatów obejmowało szersze zagadnienia niż sugerowały to tytuły wystąpień. Jednak mimo przewijania się różnej tematyki w poszczególnych blokach zabrakło m.in. spojrzenia na dzieci od strony przedstawicieli nauk medycznych, czy prawnych. Chociaż (co trzeba odnotować) w wygłaszanych referatach poruszano i te zagadnienia. Więcej uwagi poświęcono środowiskom rodzin magnackich i szlacheckich, a nieco mniej mieszczańskich czy wiejskich. Silniej zaakcentowało się szkolnictwo parafialne (zwłaszcza diecezji warmińskiej) i środowisko uniwersyteckie (krakowskie). Zabrakło przykładów wychowania i troski o dzieci reprezentantów innych wyznań i mniejszości kulturowych ówczesnej Rzeczypospolitej. Należy mieć nadzieję, że publikacja referatów, która – jak zapewniali organizatorzy – ukaże się niebawem, stanie się zbiorem cennych opracowań. A te wskażą potrzeby i kierunki dalszych badań poświęconych dzieciom.

Jacek Wrzesiński

40-lecie OHP. Konferencja naukowa w Glucholazach, 26 - 28.03.1998 r.

Interesującą inicjatywę naukową podjęła Komenda Główna Ochotniczych Hufców Pracy (OHP) wspólnie z Instytutem Pedagogiki Uniwersytetu Opolskiego organizując I Ogólnopolską Konferencję Naukową na temat: „Ochotnicze Hufce Pracy w systemie oświatowo-wychowawczym” w związku z jubileuszem 40-lecia OHP, z udziałem gości zagranicznych.

Konferencja była doskonałą okazją do konfrontacji prac naukowych, jak i działań praktycznych. Wzięli w niej bowiem udział pracownicy naukowcy z takich ośrodków naukowych, jak Uniwersytet Opolski, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Kolegium Nauczycielskie w Jeleniej Górze oraz bogata reprezentacja kierownictwa centralnego i wojewódzkiego OHP, kierownicy ośrodków szkolenia i byli działacze tej organizacji, którzy tworzyli jej zręby ideowe i organizacyjne.

Stąd też miały miejsce reminiscencje historyczne związane z genezą polityczną i pedagogiczną OHP, które wystąpiły szczególnie w referacie Jana Hellwiga (UAM) pt.: W kręgu tradycji. OHP jako swoista kontynuacja „Służby Polsce”. W tej kwestii rysują się bowiem dwie tendencje wymagające badań:

- „OHP jest kontynuacją SP”,
- „OHP jest całkowicie odmiennym tworem organizacyjnym”.

W referacie ukazano na podstawie badań materiałów drukowanych (a nie archiwalnych), w szczególności dokumentów partyjnych byłej PZPR, będącej hegemonem organizacji młodzieżowych ZMS i ZMW, że partia ta dała inicjatywę dla powstania OHP po likwidacji SP. Bezpośrednie jednak zainteresowanie partii OHP stale malało. Publikowane materiały z plenów partyjnych i posiedzeń Biura Politycznego KC PZPR poświęconych sprawom młodzieży unikały wymieniania OHP, aczkolwiek podkreślały ciągle rolę organizacji patronackich ZMS i ZMW oraz innych organizacji ideowo-wychowawczych, jak ZHP, ZSP i KMW.

W tej materii można więc przyjąć kilka supozycji, np.

- OHP w szczegółach nie zajmowano się, ponieważ kierownictwo ideowe powierzono ZMS i ZMW, a do tych organizacji partia miała pełne zaufanie;
- OHP nie traktowano jako organizacji sensu stricte, ex definitione, gdyż w socjalistycznym ruchu młodzieżowym powstało szereg definicji organizacji młodzieżowych a dyskursy naukowe nad jej semantyką toczyły się zarówno na łamach prasy poświęconej ruchowi młodzieżowemu, podczas konferencji naukowych z tym nurtem związanych, a także w licznych publikacjach. Wydaje się, że ostatecznej formuły w tym zakresie do końca, nawet przy pomocy badaczy radzieckich i NRD-owskich, nie wypracowano;
- o OHP nie dyskutowano i nie wymieniano OHP w oficjalnych dokumentach partyjnych, ponieważ traktowano je jako samodzielną, autonomiczną instytucję państwową, chociaż nie wydaje się, by w warunkach państwa socjalistycznego ideowe kierownictwo partyjne i samodzielność, czy autonomiczność były do pogodzenia.

Są to niewątpliwie hipotezy, wymagające bądź dalszych szczegółowych badań interdyscyplinarnych, bądź też ich wyraźnego ewidentnego ukazania, skoro zostały naukowo rozwiązane.

Hipotetyczne tezy referatu wiodły więc ku stwierdzeniu, iż wprawdzie OHP jest swoistą kontynuacją SP – to jednak Ochotnicze Hufce Pracy przeszły daleko idącą ewolucję.

Drugim nurtem rozważań teoretycznych było dociekanie, z jakich źródeł OHP wywodzi swą ideę wychowania przez pracę.

W działalności OHP można bowiem dostrzec jedną z socjologicznych kategorii ambiwalencji. Dotyczy ona źródeł podstaw teoretycznych dla swego działania.

Czy OHP swej genezy i pola dla swych prac szuka obecnie w starożytnych ideach hedonizmu pracy, jak to sugeruje Tadeusz Nowacki nawiązując np. do poglądów Maniliusza (I w. p.n.e.) i jego *Astronomici*, który twierdził, że *labor est etiam voluptas* (praca sama w sobie jest przyjemnością), czy do Wergiliusza i jego *Georgici*, który zauważył, że *labor omnia vinci improbus* (ustawiczna praca wszystko zwycięża), czy też do chrześcijańskiego *Ora et labora* (módl się i pracuj), albo też do Encykliki *Laborem exercens* (o poszanowaniu pracy), czy też może tylko do owego *labor* (praca)? Czy genezy wychowania przez pracę i dla pracy szuka w teoriach wywiedzionych z rozwoju stosunków kapitalistycznych, jak to sugeruje Andrzej Szyszko-Bohusz, czy też z poglądów twórców tzw. socjalizmu naukowego? Może też raczej sięga do ideałów pozytywistycznych; pozytywizmu warszawskiego, czy etosu poznańskiej (wielkopolskiej) pracy organicznej lub też rozwijanych na przełomie wieków i w okresie międzywojennym nurtów „nowego wychowania”, progresywizmu pedagogicznego, czy też szkoły pracy Johna Dewey’a, Georga Kerschensteina, czy „szkoły twórczej” Henryka Rowida? itp.

Są to niewątpliwie interesujące problemy do badań i poważnych dyskursów teoretycznych.

Znaczna część referatów naukowych odnosiła się do problemu wychowania przez pracę.

Oba problemy wymagają intensywnych badań.

Interesujący problem ruchu turystycznego i krajoznawczego w OHP omówił Kazimierz Denek (UAM), autor licznych opracowań z tego zakresu.

Swoisty esej naukowy na temat „Ochotnicze Hufce Pracy wobec złożonych wyzwań społecznych” wygłosiła Ewa Rodziewicz (UG). Niektóre ośrodki naukowe a nawet niektóre szkoły naukowe w Polsce zajmujące się naukami o wychowaniu zaczęły w ostatnich latach koncentrować się na prezentowaniu na konferencjach naukowych i w publikacjach esejów naukowych, swoistych dywagacji bez badań. Jest to niewątpliwie wyraz dekadencji nauk o wychowaniu. *Deliberat Roma, perit Saguntum*.

Bardzo interesująca była część konferencji obejmująca wystąpienia przedstawicieli kierownictwa OHP różnych szczebli. Stanowiły one doskonałą okazję do wymiany doświadczeń na ważnych odcinkach pracy wychowawczej i dydaktycznej z trudną młodzieżą w Polsce. W ten kontekst rozważań włączył się Vytoulis Valunas, naczelnik Wydziału Oświaty w Alytusie – Litwa.

Tego typu konferencja naukowa ma się odbywać co dwa lata.

Warto jednak wskazać na to, że Komenda Główna OHP powinna powołać stały ośrodek badań, który określiłby plany naukowo-badawcze i skupiłby uczonych różnych specjalności.

Wydaje się, że byłaby to pożyteczna inicjatywa dla analizy zarówno przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości OHP. Przyszłe konferencje tego typu stwarzałyby okazję do prezentacji tych badań. Materiały z konferencji mają być opublikowane przez Uniwersytet Opolski pod redakcją Józefa Podgóreckiego.

Jan Hellwig

Partnerka, matka, opiekunka – status kobiety w dziejach powszechnych

Konferencja naukowa, Bydgoszcz – Wielonek 11-13 maja 1998 r.

Organizatorem konferencji naukowej *Partnerka, matka, opiekunka – status kobiety w dziejach powszechnych* była Katedra Historii Wychowania Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. Spotkanie naukowe było etapem realizacji badań bydgoskiej Katedry zapoczątkowanych w końcu lat 80. Obecna konferencja uszczegółowiła problematykę badań nad rodziną jako środowiskiem wychowawczym od starożytności po wiek XX. Dotychczasowe ustalenia badawcze były prezentowane na wcześniejszych konferencjach (w latach: 1991, 1993, 1995) oraz w publikacjach Katedry.

Zakres problemowy i chronologiczny omawianego sympozjum określono w wyniku współpracy z innymi ośrodkami naukowymi i badaczami zainteresowanymi zaproponowaną przez nas tematyką. Pracownicy bydgoskiej Katedry, zgodnie z przyjętymi kierunkami badań, skupiają się na rozpoznaniu wychowania w rodzinie w starożytności rzymskiej oraz na wybranych aspektach tematu, odnoszących się do rzeczywistości społeczno-wychowawczej i polskiej pedagogiki przełomu XIX i XX wieku. Ośrodek w Bydgoszczy koordynuje i organizuje współpracę zmierzającą do systematycznego opracowania rozwoju teorii i praktyki wychowania rodzinnego w dziejach powszechnych i polskich.

Konferencja spotkała się z bardzo szerokim zainteresowaniem, odzwierciedlonym udziałem historyków, pedagogów, filozofów i filologów reprezentujących wszystkie ośrodki naukowe w kraju. Zaznaczyć należy udział przedstawicieli uniwersytetów zagranicznych (Słowacja, Białoruś), instytutów Polskiej Akademii Nauk w Warszawie i Krakowie. W sympozjum uczestniczyło ponad 100 osób.

Prezentowane – w toku obrad plenarnych i dyskusji w grupach problemowych – referaty opierały się na bardzo zróżnicowanym materiale źródłowym. Podstawę badań stanowiły zarówno źródła pisane (kroniki, pamiętniki, publicystyka, korespondencja prywatna, wspomnienia, dokumenty), jak i źródła ikonograficzne oraz epigraficzne. Dokonane prezentacje wprowadziły do studiów nad kobietą nowe, szerokie możliwości eksploracji źródłowej.

Podjęta na konferencji dyskusja oraz wstępne ustalenia badawcze pozwoliły historii kobiet łączyć z dziejami powszechnymi nie zawężając się do feministycznego nurtu *gender studies*. Badania nad dziejami kobiet, wychodzące z ośrodków feministycznych, doszukują się przede wszystkim śladów upośledzenia kobiet i ich wyzysku, braku uznania wartości intelektualnych, braku partnerstwa w stosunkach mąż - żona. Tymczasem ukazany na sympozjum społeczny status kobiet w różnych epokach wskazuje, że były one niejednokrotnie partnerkami mężów, osobami zaufanymi, którym można było powierzyć najskrytsze tajemnice. Zadaniem kobiety i mężczyzny była wspólna praca nad swymi charakterami, wspieranie się, wzajemne intelektualne i moralne doskonalenie. Swoje odzwierciedlenie znalazły tutaj nowsze perspektywy badań odwołujących się zarówno do tradycyjnej historiografii, jak i dotyczących teorii feministycznych.

Wspomniane już duże zainteresowanie udziałem w konferencji zmusiło organizatorów do zaproponowania odmiennej formuły sesji. Organizując pracę czterech grup dyskusyjnych wprowadzono podział reprezentatywny dla różnych epok i problemów. Obrady w pierwszym zespole podjęto wokół tematu *Żona i matka w rodzinie – idealizacja ról a praktyka*. Moderatorem dyskusji była Kalina Bartnicka (IHN PAN Warszawa) a biorący udział, jako wyjściowe, przyjęli zagadnienia: